

विविध प्रकारच्या उदंचन जलविद्युत योजना
खाजगीकरणांतर्ग विकसित करण्यासाठीचे धोरण
निश्चित करण्यासाठी समिती गठीत करणेबाबत"

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
शासन निर्णय जविप्र २०२१/प्र.क्र.८२/२०२१/जवि
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२
दिनांक :- २७ .१०.२०२१

प्रस्तावना :

केंद्र शासनाच्या नवीन व नवीकरणीय उर्जा स्रोतांपासून सन २०२२ पर्यंत १७५ गिगावॅट अक्षय ऊर्जा निर्मितीच्या लक्ष्यास अनुसरून महाराष्ट्र राज्याच्या ऊर्जा विभागाने “अपारंपारीक ऊर्जा निर्मिती धोरण-२०२०” अंतर्गत दि.३१ डिसेंबर, २०२० अन्वये च्या शासन निर्णयान्वये सन २०२५ पर्यंत एकूण २५००० मे. वॅ. क्षमतेचे अपारंपारीक ऊर्जा निर्मितीचे उद्दिष्ट जाहीर केले आहे. सौर तसेच पवन या अपारंपारीक ऊर्जा स्रोतांद्वारे झपाट्याने होत असलेली क्षमतावाढ तसेच या प्रकल्पांच्या वीजनिर्मिती मधील असातत्य पाहता राज्याच्या पर्यायाने देशाच्या ग्रीड संतुलनाचा विचार करता भविष्यात उदंचन जलविद्युत प्रकल्पांची उपयुक्तता भासणार आहे, तसेच सौर तसेच पवन या अपारंपारीक ऊर्जा प्रकल्पांचे उदंचन जलविद्युत योजनांसोबत एकात्मिकरण (Integrated Operation) केल्यास ग्रीड संतुलनासाठी उदंचन योजना उपयुक्त पर्याय होऊ शकेल.

राज्यात शासन धोरण दि. १५ सप्टेंबर, २००५ च्या खाजगीकरण धोरणानुसार २५ मे.वॅ. क्षमतेपर्यंतचे लहान जलविद्युत विकसित करण्यात येत आहेत. परंतु खाजगीकरण धोरणांतर्गत उदंचन प्रकारातील जलविद्युत प्रकल्प विकसित करण्याबाबतचे कोणतेही शासन धोरण सद्यःस्थितीत अस्तित्वात नाही. जलसंपदा विभागामार्फत शासनाच्या गुंतवणूकीने २५० मे. वॅ. क्षमतेचा घाटघर उदंचन जलविद्युत प्रकल्प सन २००८ मध्ये यशस्वीपणे कार्यान्वित केलेला असून विभागाकडे एकूण ७६५५ मे.वॅ. क्षमतेच्या १२ उदंचन जलविद्युत योजनांचा रोड मॅप तयार आहे. परंतु सदर महत्वाकांक्षी योजनांसाठी मोठ्या प्रमाणात असलेली निधीची गरज राज्याची सध्याची असलेली दायित्वे विचारात घेता शासनमार्फत पूर्ण करणे जिकीरीचे आहे. यास्तव विभागामार्फत राज्यात केंद्र शासन अंगीकृत प्राधिकरणे / खाजगी गुंतवणूकदारांमार्फत उदंचन योजना विकसित करणे हा अधिक संयुक्तीक पर्याय होऊ शकेल. यासंदर्भात विभागास विविध केंद्र शासन अंगीकृत उपक्रमांकडून/संयुक्त विद्यमांकडून महाराष्ट्र शासनाच्या रोड मॅप मध्ये असलेल्या उदंचन जलविद्युत योजनांकरिता तसेच तसेच खाजगी गुंतवणूकदारांमार्फत उदंचन / एकात्मिक (Integrated) उदंचन जलविद्युत प्रकल्पांसंदर्भातील प्रस्ताव मान्यतेसाठी सादर झालेले आहेत.

खाजगीकरणांतर्गत उदंचन जलविद्युत प्रकल्प विकसित करण्याबाबतचे शासन धोरण सद्यःस्थितीत अस्तित्वात नाही. यास्तव केंद्रिय उर्जा मंत्रालय (MoP), केंद्रिय विद्युत प्राधिकरण (CEA), महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (MERC) तसेच राज्याच्या उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग यांनी वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या धोरणांचा व मार्गदर्शक सूचनांचा अभ्यास करून राज्यात खाजगीकरणांतर्गत उदंचन जलविद्युत प्रकल्प विकसनाबाबत शासन धोरण ठरविणे करिता या क्षेत्रातील तज्ञ व विश्लेषक अशा सदस्यांची अभ्यास समिती स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

उपरोक्त प्रस्तावनेच्या अनुषंगाने राज्यात खाजगीकरणांतर्गत उदंचन जलविद्युत प्रकल्प विकसनाबाबत शासन धोरण ठरविणेकरिता पुढीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे.

अ. क्र.	सदस्याचे नाव	पद
१	श्री. विनय कुलकर्णी, निवृत्त तांत्रिक सदस्य, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण	अध्यक्ष
२	श्री. दिपक लाड, निवृत्त सदस्य, महाराष्ट्र विद्युत नियामक प्राधिकरण	सदस्य
३	मुख्य अभियंता (स्थापत्य), जलविद्युत प्रकल्प व गुणनियंत्रण, पुणे	सदस्य
४	मुख्य अभियंता, नियोजन व जलविज्ञान, नाशिक	निमंत्रित सदस्य
५	अधीक्षक अभियंता, कोयना (विवया) संकल्प चित्र मंडळ, पुणे	निमंत्रित सदस्य
६	अधीक्षक अभियंता, कोयना संकल्प चित्र मंडळ, पुणे	सदस्य सचिव

समितीची कार्यकक्षा :-

केंद्रिय उर्जा मंत्रालय (MoP), केंद्रिय विद्युत प्राधिकरण (CEA), महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग (MERC) तसेच राज्याच्या उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग यांनी वेळोवेळी निर्गमित केलेले शासन निर्णय/ परिपत्रके/शुद्धिपत्रके/ शासन पत्र याद्वारे देण्यात आलेल्या सर्व सूचना / निर्देश तसेच महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग/ केंद्रीय विद्युत नियामक आयोग यांनी उदंचन जलविद्युत प्रकल्पाचे वीज दर (Tariff) बाबत निर्गमित केलेले आदेश तसेच क्षेत्रीय कार्यालये/ प्रवर्तक यांचेकडून प्राप्त झालेले अभिप्राय तसेच विविध राज्यांची उदंचन जलविद्युत प्रकल्प विकसनाबाबतची असलेली धोरणे याबाबतचा अभ्यास करणे व उदंचन जलविद्युत प्रकल्पांसमवेत विविध संकरित जसे सौर/पवन इत्यादी वीज प्रकल्पांबाबतचा अभ्यास करणे, किमान मागणी काळातील वीजपुरवठा (off peak power) तसेच प्रकल्पातून होणारी वीजची विक्री या बाबत महानिर्मिती यांना द्यावयाचे प्राधान्य इत्यादि महत्वाच्या बाबींचा अंतर्भाव करून खाजगीकरणातून उदंचन जलविद्युत प्रकल्प विकसित करावयाच्या शासन धोरणाचा मसूदा तयार करणे. तसेच सदर धोरण मसूदा तयार करताना पुढील बाबींचा समावेश असावा :-

- शासनाच्या यादीतील प्रकल्प :
  - केंद्र शासन अंगीकृत उपक्रमांकडून / संयुक्त विद्यमांकडून प्राप्त प्रस्ताव.
  - खाजगी प्रवर्तकांकडून प्राप्त प्रस्ताव.
- शासनाच्या यादीव्यतिरीक्त प्रस्तावित प्रकल्पस्थळे :
  - केंद्र शासन अंगीकृत प्राधिकरण.
  - खाजगी प्रवर्तक.
- प्रस्तावित प्रकल्पस्थळांचे विकसन माध्यम :
  - बांधा वापरा व हस्तांतर करा (BOT)
  - बांधा, मालकीहक्क घ्या, वापरा व हस्तांतर करा (BOOT)

इ) शासन भाग भांडवल द्वारे (Equity Share by GoM)

- iv) पॉवर पर्वेस अॅग्रीमेंट व ऑफ पिक पॉवर उपलब्धता य दोन्ही बाबींकरिता महावितरण सहमत नसल्यास अधिनियमानुसार अनुसरावयाची पर्यायी व्यवस्था.
- v) महामंडळास होणारे फायदे - उदंचन जलविद्युत प्रकल्पासाठीचे घटक दोन भिन्न पाटबंधारे विकास महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रांतील असल्याने विकासकाकडून प्राप्त होणा-या महसूलाची महामंडळ निहाय विभागणी कशी असावी याबाबत समितीने शिफारस करावी.

समितीचा कालावधी :-

१. समितीने उपरोक्त कार्यवाही तीन महिन्यात पूर्ण करावी.
२. समितीला योग्य वाटेल अशा जलसंपदा विभागातील अधिका-यांना आवश्यकतेप्रमाणे विशेष निमंत्रित म्हणून अध्यक्षांच्या मान्यतेने बोलाविता येईल.
३. समितीचे कामकाजासाठी मुख्य अभियंता (स्थापत्य), जलविद्युत प्रकल्प व गुणनियंत्रण, पुणे तसेच मुख्य अभियंता (विद्युत), जलविद्युत प्रकल्प, मुंबई यांनी आवश्यक ती सर्व कागदपत्रे उपलब्ध करून द्यावीत.
४. मुख्य अभियंता, जलविद्युत प्रकल्प व गुणनियंत्रण, पुणे यांची समितीचे संपूर्ण कामकाज व इतर सोयी सुविधा, बैठकांचे आयोजन व पत्रव्यवहार, कामकाजाचे अभिलेखे, माहिती जतन करणे, बैठकीसाठी वाहने पुरविणे इत्यादींसाठी समन्वयक अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे. समितीचे कामकाज सुरळीतपणे होईल या बाबतची सर्व व्यवस्था त्यांनी व त्यांचे अधिनस्त अधिकारी यांनी करावी. समितीने शासनास दहा प्रतीत (सॉफ्टकॉपीसह) अहवाल सादर करावा.

मानधन व भत्ते-

प्रस्तावित समितीतील अशासकीय सदस्य यांना द्यावयाचे मानधन व भत्ते खालीलप्रमाणे:-

१. समितीच्या अशासकीय सदस्यास बैठकीच्या दिवसापोटी रुपये ६०००/- प्रति दिवस प्रमाणे मानधन प्रस्तावित आहे. या मध्ये प्रवासखर्चाच्या रकमेचा अंतर्भाव असणार नाही. तथापि, मानधनाची कमाल मासिक मर्यादा रु.४०,०००/- (रुपये चाळीस हजार फक्त) असेल.
२. वित्त विभागाचा शासन निर्णय क्र. प्रवास- १०.१०/प्र. क्र. २/ सेवा-५, दि. ०३ मार्च, २०१० मधील परि.क्र. १२ मध्ये नमूद तरतुदीनुसार समितीतील अशासकीय सदस्यांना प्रवास भत्ता अनुज्ञेय राहिल.
३. समिती सदस्यांना कामकाजाच्या ठिकाणी येण्यासाठी व जाण्यासाठी शासकीय वाहन व्यवस्था व निवासासाठी शासकीय विश्रामगृहाचा वापर अनुज्ञेय राहिल.
४. समितीमधील अशासकीय सदस्याचे मुख्यालय हे त्याचे निवासस्थान म्हणून गणना केली जाईल.
५. मानधन व प्रवास खर्च व इतर भत्ते यासाठी होणारा खर्च हा पुढील लेखाशीर्षातर्गत उपलब्ध अनुदानातून भागविण्यात यावा.

प्रस्तुत खर्च - "२८०१ - वीज ८० सर्वसाधारण (००४) संशोधन व विकास (०५) प्रमुख बांधकामे (०५) (०५) अधीक्षक अभियंता, कोयना संकल्पचित्र मंडळ, पुणे (२८०१ २५९१) " या लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकावा. शासकीय सेवेत कार्यरत असलेल्या अधिका-यांना दैनिक भता व प्रवास खर्च संबंधित कार्यालयाने त्यांच्या उपलब्ध निधीतून अनुज्ञेयते प्रमाणे प्रदान करण्यात यावा.

सदरहू आदेश वित्त विभागाच्या सहमतीने त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.२१६/२०२१/व्यय-१२, दि.१२ जुलै, २०२१ नुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संकेतांक क्र.२०२११०२७१६०८०५९५२७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने स्वाक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(र. रा. शुक्ला)
शासनाचे सह सचिव

प्रत :

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव,
- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
- ३) मा.मंत्री, जलसंपदा यांचे खाजगी सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा. राज्यमंत्री (जलसंपदा) यांचे खाजगी सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई,
- ६) अप्पर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ७) अप्पर मुख्य सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ८) महालेखापाल -१ व २ (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र, मुंबई व नागपूर,
- ९) सचिव (जसंव्य व लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १०) सचिव (प्र. स.), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ११) श्री. विनय कुलकर्णी, निवृत्त तांत्रिक सदस्य, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण,
- १२) श्री.दिपक लाड, निवृत्त सदस्य, महाराष्ट्र विद्युत नियामक प्राधिकरण,
- १३) मुख्य अभियंता (स्थापत्य व गुणनियंत्रण), जलविद्युत प्रकल्प, पुणे,
- १४) मुख्य अभियंता, नियोजन व जलविज्ञान, नाशिक
- १५) मुख्य अभियंता (विद्युत), जलविद्युत प्रकल्प, मुंबई,
- १६) अधीक्षक अभियंता, कोयना (विवया) संकल्प चित्र मंडळ, पुणे
- १७) अधीक्षक अभियंता, कोयना संकल्प चित्र मंडळ, पुणे
- १८) जलविद्युत कार्यासन संग्रहार्थ.